

БАБАЛАР
СӨЗІ

ХИКАЯЛЫК
ДАСТАНДАР

«МӘДЕНИ МҰРА»
МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ
КІТАП СЕРИЯЛАРЫ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҮНҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ
НҰРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВТЫҢ
БАСТАМАСЫ БОЙЫНША ШЫҒАРЫЛДЫ

АСТАНА
2004

«МӘДЕНИ МҰРА»
МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ
КІТАП СЕРИЯЛАРЫ
БАС РЕДАКЦИЯСЫНЫҢ АЛҚАСЫ

Тасмағамбетов И.Н., *бас редактор*
Тәжин М.М., *бас редактордың орынбасары*
Асқаров Ә.А., *жауапты хатшы*
Әбділдин Ж.М.
Әуезов М.М.
Байпақов К.М.
Зиманов С.З.
Кәлетаев Д.А.
Кекілбаев Ә.
Кенжеғозин М.Б.
Қасқабасов С.А.
Қойгелдиев М.Қ.
Мағауин М.М.
Мәмбеев С.
Нұрпейісов Ә.К.
Рахмадиев Е.Р.
Сұлтанов Қ.С.
Сүлейменов О.О.
Хұсайынов К.Ш.

БАБАЛАР СӨЗІ

ЖҮЗ ТОМДЫҚ

Хикаялық дастандар

ББК 82.3 (2 қаз)

Б12

**«Мәдени Мұра» Мемлекеттік бағдарламасының
Фольклортану, әдебиеттану және өнертану секциясының мүшелері:**

Қасқабасов С. (*төраға*), Қорабай С. (*төрағаның орынбасары*),
Жұмасейітова Г. (*жауапты хатшы*), Әзібаева Б., Егеубаев А.,
Күзембаева С., Қирабаев С., Мамыраев Б., Тұрғанбаев А.

Томды басуға М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының
Ғылыми кеңесі ұсынған

Томның редакция алқасы:

Әзібаева Б. (*жауапты редактор*), Елеукенов Ш., Қасқабасов С.,
Рақышева Ж. (*жауапты шығарушы*)

Томды құрастырып, ғылыми қосымшаларын дайындаған:

Әзібаева Бақытжан, *филология ғылымдарының докторы*

**Б12 Бабалар сөзі: Жүз томдық. — Астана: «Фолиант», 2004.
Т. 3: Хикаялық дастандар. — 2004. — 328 бет, суретті.**

ISBN 9965-619-63-8

«Бабалар сөзі» сериясының үшінші томына «Қисса Шеризат»,
«Қарқабат», «Құлқаныс — Зеберше», «Қисса Гүлшаһра дохтари
сұлтан Кашмир» атты хикаялық дастандар енді.

Б $\frac{4702250105}{00(05) - 04}$

ББК 82.3 (2 қаз)

ISBN 9965-619-63-8 (т. 3)

© Әдебиет және өнер институты, 2004

ISBN 9965-619-60-3

© «Фолиант» баспасы, көркемдеу, 2004

ҚҰРАСТЫРУШЫДАН

М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы шеңберінде жарияланатын «Бабалар сөзі» атты жүз томдық басылымды дайындап, жариялау жұмысын жалғастыруда.

«Бабалар сөзі» сериясы — ғылыми басылым. Оның негізгі принципі — шығарманың табылған нұсқаларын жүйелеп, өзара салыстыра зерттеп, фольклорлық шығарманың сюжеті мен жанрлық белгілері туралы толық көрініс беретін мәтінді оқырманға ұсыну. Керек болған жағдайда бірнеше варианттары жарияланады.

Әрбір том ғылыми қосымшалармен толығып отырады. Ғылыми қосымшалар томға енген мәтіндерге жазылған түсініктемелерді және олардың табылған варианттары жөнінде мәліметтерді қамтиды. Сондай-ақ бұған сөздік, жер-су атаулары, мәтіндерде кездесетін тарихи тұлғалар мен діни есімдерге арналған түсініктер, дастанның жинаушылары мен оның жырлаушылары туралы деректер, пайдаланылған әдебиеттер тізімі, орыс және ағылшын тілдерінде жазылған түйін кіреді.

«Бабалар сөзі» атты серияның үшінші томы алғашқылары тәрізді хикаялық дастандарға арналған, олар: «Қисса Шеризат», «Қарқабат», «Құлқаныс — Зеберше», «Қисса Гүлшаһра дохтари сұлтан Кашмир».

Дастандық эпостың маңызды, көлемді, бай бөлшегін құрайтын, оқиғасы қызықты болып келетін хикаялық дастандар тақырып жағынан сан алуан. Мысалы, әйелдің аярлығы, даналығы мен адалдығы туралы, асқан ақыл мен айланы дәріптейтін, достық пен даналық, алдауыштар мен аярлар туралы, тарихи кейіпкерлердің кеңдігін, зейінділігін, жомарттығын, қайырымдылығын және басқа да тұлғалық қасиеттерін суреттейтін дастандар, т.с.с.

Сонымен бірге біраз хикаялық дастандардың негізгі сарыны — махаббат тақырыбы. Мұнда да екі жас ғашықтық аңсары үшін күреседі, көп қиындық көреді, әр түрлі ситуацияға түседі. Бірақта кейіпкерлердің осы жолдағы іс-әрекеттері міндетті түр-

де хикаялық сипатта болады; олар кедергі-қиындықтарды ақыл-айла, өмірлік тәжірибе, тапқырлық, зейінділік арқасында жеңеді. Бұл шығармалар күлкілі, нанымсыз эпизод, мотивтерге толы. Томда жарияланып отырған дастандар негізінен сол үлгіде.

Хикаялық дастандардың сюжеттері көбінесе шығыстық болып келетіні белгілі. Мысалы, томға ұсынылып отырған, тақырыбы бір болғанымен арасында айтарлықтай айырмашылығы бар «Қисса Шеризат» пен «Қарқабат» және «Қисса Гүлшаһра дохтари сұлтан Кашмир» дастандарының дүниеге келуіне орта ғасырларда өте кең тараған, көбінесе қара сөз үлгісінде әңгімеленген парсылық қисса, хикаяттар себепші болған. Ал «Құлқаныс — Зеберше» дастанында ұлттық эпосымызға тән құдалық салтына негізделген архаикалық сюжет новеллалық үлгіде дамып, дастан фабуласы көптеген хикаялық мотив, оқиға, эпизод, көріністермен байыған.

Томды дайындау барысында ХІХ ғасырда араб әрпінде жазылған қолжазбалар мен Қазан төңкерісіне дейін кітап болып шыққан дүниелерді дұрыс тану үшін мәтіндерге мұқият талдаулар мен сараптау жұмыстары жүргізілді. Түпнұсқада қате жазылған сөздер қазақ тілінің жалпыға ортақ жазу нормаларына және контекске сәйкес түзетіліп отырды, ал кейбір шумақтарда жекелеген сөздер мен жалғаулар түсіп қалған жағдайда қажетті сөздер жақшаға алынып берілді.

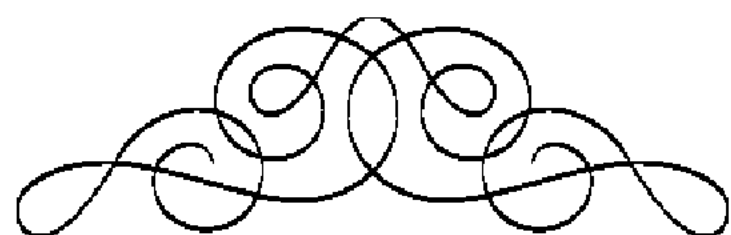
Жарияланып отырған мәтіндерде байырғы жалпытүркілік сөздер мен грамматикалық формалардың, қазір қолданыстан шығып ұмытыла бастаған көне қазақ сөздері мен жергілікті [диалект] сөздердің жиі ұшырасатынын атап айтқан жөн. Олар түпнұсқалық түрінде берілді, демек шығармалардың сөзқолданысы толық сақталады. Ал бір топ парсы, араб тілінен ауысқан сөздер қазақ тіліне аударылып, томның соңында арнайы сөздікте топтастырылды.

«Қарқабат» пен «Құлқаныс — Зеберше» мәтіндері Кеңес дәуірінде бір рет ғылыми-көпшілікке арналған жинақта біраз түзетулермен, редакцияға ұшырап жарияланған. Томда ол мәтіндер түпнұсқадан дайындалып, еш өзгеріссіз беріліп отыр.

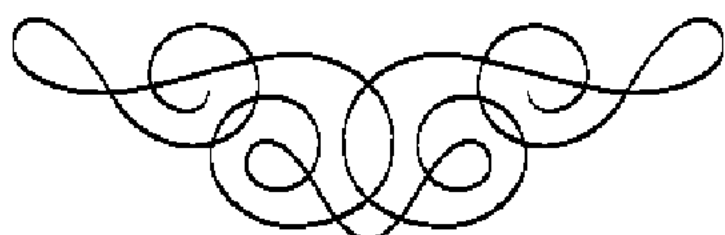
«Қисса Шеризат» дастаны 1870 жылғы қолжазбадан еш өзгеріссіз дайындалып, қалың оқырманға алғаш рет ұсынылып отыр.

«Қисса Гүлшаһра дохтари сұлтан Кашмир» 1901 жылы Қазан қаласында араб әрпінде басылып шыққан кітаптан дайындалды. Мәтін бірінші рет оқырманға ұсынылып отыр.

Томның көлемі — 20,5 б.т.

M Θ T I H Δ E P

Қисса Шеризат

Қисса Шеризат

Болыпты бұрынғыда бір бай патша,
Бек әділ, есімі оның Көркін патша.
Нәсілі Киян руы, өзі көркем,
Жүзі гүл, бойсын бойлы ағзи патша.

Биназир әділетті, сияһ көрген,
Құп жігіт саясында және ерген.
Шын, Машын шаһарында мекені еді,
Өтіпті солардан да дүние шіркін.

10 Жеті жұрт болып тұрды фарманында,
Ғейіш-ғишрат миллатлар әуладында.
Сөйтсе де перзенті жоқ, қаралы екен,
Зарланды отырып бір күн тақытында.

Сөйтті де жұртын жиды зар-зар жылап,
Қайыр беріп, құрбандық тағы шалып.
Патшаға арыз бірлән халайықтар
Жыласты бір Құдайдан перзент сұрап.

20 Тілегі пақырлардың қабыл болды,
Тілеген тілеулерін Құдай берді.
Иләһим жарылқаса құдіреті үлкен,
Қатыны падишаның буаз болды.

Буаздығы падишаға болды аян,
Халқына қуанышты етті баян.
Үшбунның шаттығына қуанысып,
Той қылып, қайыр беріп, қылды сайран.

Шашу шашты сонда лағыл, жауһар,
Қызыққа қанық болды һәрбір шаһар.
Ұлық-кішік баршасы қызмет етіп,
Ғамләрінің күндері болды шадлар.

30 Күндерде бір күн патша ой ойлайды,
Құрайын сейілдікті деп ойлайды.
Қасына нөкерлерін ертіп алып,
Баршасы сахараға жөнелді енді.

Жөнелді көп сепәһи жолдас илән,
Кез болды алдарынан қалың орман.
Ағаштан шығып ұмтылды падишаға,
Патшаға қастық қылып бір арыслан.

40 Падиша семсерімен басқа ұрды,
Аты үркіп, патша жығылып жаман састы.
Ақырып-бақырып арыслан падишаға,
Жығылған падишаға болды қасты.

Патшаға салды үлкен бір жарақат,
Жарасы қатты болды бек қабағат.
Семсерінің ұруынан өлді арыслан,
Мұндай күн душар қылды Хақ Құдірет.

Патшаның қанын сүртті жолдастары,
Жиылды көп шаһардың жарандары.
«Құдайым, қайыр бер» деп есенлігін
Шаһының тілеп тұрды жанның бәрі.

50 Шаһыны дәрғаһына алып барды,
Зарланып көп нөкері хабар берді.
Патша өлер халге ерүшкен соң,
Әділдік жұрттарынан сонда сұрды.

— Мен қалдым құтылмастай мехнатқа,
Бұ жанды даярладым ахиратқа.
Кім өлмей дүниядә кім қалады,
Қайтейн, аһ, дариға, мен де арманда.

Арманда болғандығым: перзентім жоқ,
Қапалы мен байғұста уайым көп.
Иләһим мұндай халге ерүштірді,
60 Ойлаушы ем атым жаһаннан кетпейді деп.

Көп жұрттар зар-зар жылап нала қылды,
Зарлығы жеті аспанға есітілді.
Аспандағы қызметкер — періштелер,
Қамығып олар дағы зар еңірейді.

Жұртына патша айтты: –Жыламаңыз,
Көл қылып көздің жасын бұламаңыз.
Пайда жоқ жылағаннан, уай, достарым,
Айтайын арызымды, құп тыңласаңыз.

Арызым — зағифамыз хамла тұрұр,
70 Ұғыл ма, қыз ба туар Алла білұр,
Ұғыл болса тақтымды анға сақта,
Сіздерді ренжітпей билеп тұрұр.

Рухым разы болар сізге сонда,
Қайтейін, қайғы берді Құдауанда.
Менен сонда халас сіз боларсыз,
Өсиет ақылымды жақсы тыңда.

Сонда дұшпан қаптар һәр тараптан,
Алыңыз сіздер ұғып мұны әбден.
...* халайықтар қабыл қылды,
80 Тілекке ерүштірсін ...* Ханнан.

Бір уәзірі бар, аты — Фарұхзат,
Ол тұтты сол заманда көп әділет.
Патша оған тағы көп сөз айтты,
Бұл сөзді қабыл көрді көп жамағат.

— Сен Фарұхзат, тұтқайсың тақытымды,
Әділдікпен ұстап тұр тақытымды.

* Бір сөз танылмады.

Менен ұғыл дүнияға келмегенше,
Тұрғайсың шадыман қылып уақытыңды.

90 Дүнияға ұл келген соң оған берсең,
Оң қолы ұлық уәзір өзін болсаң.
Иншалла, ұғылым жаман болмас,
Ата орнына ата боп нақыл қылсаң.

Фарұхзат бір бас ұрып тағзым қылды,
Жиылған халайықтар қабыл көрді.
Әр күнше аманат деп ер Көркін шаһ,
Тақтыны Фарұхзатқа сонда берді.

100 Тапсырды көп мүлкін, қазынасын,
Алтынды сарай менен дафинасын.
Сөйтті де жан тәсілім қылды патша,
Қайғырып жұрты кепті падишасын.

Зарласты «аһ, дариға» деп енді жұртлар,
Жоқтады падишаны көп ғауратлар.
Аспанға бұ зарлықтар есітілді,
Қырық күн азаматтар қылды зарлар.

Қырық күннен соң патшаның асын берді,
Жиылған жамағаттар көп қайғырды.
Бұйрығын падишаның тәрік етпей,
Сол заман Фарұхзатты хан көтерді.

110 Фарұхзат патша сонда дәурен сүрді,
Жеті ықылым үстінен патша болды.
Әділет, өсиет білгенінше,
Фарұхзат һәр тарапқа бұйрық қылды.

Сонда бір күн Фарұхзат ой ойлайды,
Түбіне ойдың сонда жете алмайды.
Саудасына бір шайтан кіргеннен соң,
Ой түбіне жетпес іс болмайды.

Ойлайды: «Патша болдым қиянатсыз,
Атыспай, шабыспайын һеш ...»^{*}
Ұғылы падишаның туа қалса,
120 Халайық алып берер ықтиярсыз.

Онан да хайланы мен қылайын,
Бала тумай ханымын өлтірейін.
Өзім түгіл, әулетім патша болар,
Биіктеніп ғұмырым мен тұрайын».

Бір уәзірі бар еді Фарұс атты,
Данышпан, өзі әділ, ер сипатты.
Фарұхзат соныменен сөйлеспекке
Тәуекел деп ойлайды бір ниетті.

Фарұсқа сонда берді көп инғамдар,
130 — Айтайын арызым бар, құп тыңласандар.
Бұл инғам білән кескенім тіліңізді,
Білмесін бұл сырымды һеш адамдар.

Фарұс сонда бас ұрды құллық даю:
— Лазым емес біздерге жұртқа жаю.
Не ерік бар менде, тақсыр, құлмын, — деді,
Байлауда ойын үйренген мен бір аю.

Сөйлейді патша сонда әндишәсін:
— Әй, Фарұс, келтір, — деді, — көңіл нәшін.
Келтірсең бұ бұйрықты бажайыңа,
140 Түседі сонда саған ықыласым.

Іс дегенім бір ғаурат хамла тұрұр,
Хатуны Көркін шаһ өзі едүр.
Егер де ұғыл туса Құдай беріп,
Хандығын халайықтар оған берүр.

Мен сонда бос қалғаным зар-зар жылап,
Қылсаңыз бір жақсылық өзің аңлап.

^{*} Бір сөз танылмады.

Сізді мен де қояйын уәзір ағзам,
Әдейі жұрттан алдым сізді таңлап.

Болмаса өзіңіз де өкпелеме,
150 Артынан кешіріңіз деп опық жеме.
Сөзімді менің айтқан ұнастырып,
Уәзір ағзам болсаң көп бола ма?

Ойлайды Фарұс байғұс ғажап мүшкүл,
Істерге мұнан жаман өзі түшкүл.
«Егерде бұйрықтарын келтірмесем,
Падиша қаһарланып мені өлтірүр».

Сонда уәзір үйіне қайтып барды,
Қасына он қара бас құлын алды.
Үйіне падишаның барды дағы,
160 Ханымның қол-аяғын байлап алды.

Ханымның қол-аяғын байлап алды,
Ішіне қалың орман алып барды.
— Ханымды өлтірсеңіз, әй, құлдарым,
Сіздерді азат етем, — деп бұйрық қылды.

— Ханымды өңештен өлтіріңіз,
Хабардар азаттықтан сіз болыңыз.
Өмірін падишаның тәрік етпей,
Ханымның басын кесіп келтіріңіз.

Сонда құлдар ханымды өлтіреді,
170 Көңілін Фарұхзаттың тындырады.
Бастарын азат қылам дегеннен соң,
Ханымның басын кесіп келтіреді.

Ханымның басын көрді Фарұс сонда,
Бұндай іс басқа түсті, Құдауанда.
— Таһарат алып уәзір келем деді,
Құлдарға тұра тұр деп айтты сонда.

- 180 Бұған таман уәзір жетіп келген,
Өліп жатқан ханымды көзі көрген.
Бір ұл бала ханымнан туып жатқан,
Кеудесіне шешесінің өрмелеген.
- Мұны көріп ер Фарұс зар жылайды,
Мейірі түсіп ер Фарұс қолына алды.
Бір бөзге біткен малдың бәрін салып,
Қалта қып ішіне он гауһар салды.
- Тұмар қылып мойнына тақты сонда,
«Сақтай көр бұ байғұсты, Құдауанда».
Құлдарға зар-зар жылап жетіп келсе,
Құлдарды бір арыслан жеген сонда.
- 190 Уәзірі сол арада жаман састы,
Сөйтті де үйге қарай қадам басты.
Ханымды өлтіргенін барып айтып,
Патшаны шаттандырды, ақылдасты.
- Сонда бұған көп инғам патша берді,
Сөйлеген һәрбір сөзін қабыл көрді.
Өзіне уәзір ағзам оны қылып,
Ғейіш-ғишрат, салтанатқа мәшғұл болды.
- 200 Сөйтіп олар дәурен сүрді дейді,
Һәр түрлі қызық илән тұрды дейді.
Ханымнан туып қалған жас баланы
Асырап бір арыслан тұрды дейді.
- Емізіп бір арыслан тұрды дейді,
Бала боп арысланға жүрді дейді.
Шер деген сөз арабша арыслан екен,
Шеризат деп оның атын қойды дейді.
- Ханымын Көркін шаһтың патша өлтіртті,
Көңілі тынып жеті жұртқа хүкім йүртті.
Сол кезде падишаның перзенті жоқ,
Құдайым бір қыз бала рұзи қылды.

Онан соң хош хал болды шаһы, ханым,
210 Он күн ойын, қырық күндей қылды тойын.
Борышты шерлілерін азат етіп,
Босатты дарқан қылып жанның бәрін.

Білісті бұ қуанышты Құдайдан деп,
Ғұлама, молда, ишан, жиылған көп.
Қайырлы сағатында халайықтар
Балаға ат қояды Күлшатхан деп.

Құп болды атасының тәрбиесі,
Сүйінді қуанғаннан ата-анасы.
Он бесте туған айдай жүзі көркем,
220 Данышпан болды патшаның бұл баласы.

Патша сонда бір күні түс көріпті,
Һәрбір түрлі себепті іс көріпті.
Түсінде бір ақсақал бұған келіп,
Һәр түрлі жұмыс илән ақыл беріпті.

Сөз айтты бір ақсақал бұған келіп,
Бұл сөзді қабыл алды көңіл қойып:
— Жақсылық Күлшатханнан сен көрерсің,
Һәр басқан қадамдары құтлұқ болып.

Сол үшін сен жасатсаң бір үлкен үй,
230 Құдайым оған берер бір жақсы күй.
Құданың әмірі-дүр саған берген,
Жарлығым үшбу айтқан көңілге қой.

Ұйқыдан сонда патша түрегелді,
«Келсін» деп уәзіріне хабар берді.
Патшаның әмірін тәрік етпек қайда,
Патшаға Фарұс уәзір жетіп келді.

Екеуі уәзірімен ақылдасты,
Қандай үй саламыз деп көп кеңесті.
Сөздерін бір орынға қойды дағы,
240 Алтын үй салдырмаққа шебер жиды.

Іздесіп неш үйші таба алмайды,
Неш адам алтын үйді сала алмайды.
Бір келген Қытай, Хотан шаһарынан
Саудагер падишаға жетіп келді.

Саудагер падишамен ақылдасқан:
— Қытайда үйші бар, — деп, — жұрттан асқан.
Сол салар сіздің үйді, ей, падиша,
Аты Тифур, һәр іске араласқан.

250 Тифурға сонда патша хабар салды,
Хабарды естіп ер Тифур қабыл алды.
Һәр түрлі саймандарын тегіс алып,
Шын, Машын шаһарына жетіп барды.

Келіп Тифур падишаға сәлем берді,
Сәлемін Фарұхзат патша қабыл алды.
Үй салуға бір жақсы жер таппаққа
«Келсін» деп көп әскерге хабар салды.

260 Жер таппай іздеп-іздеп көп жер барды,
Бір жерге ақырында сонда келді.
Хош һауалы мұндай жер жаһанда жоқ,
Сол жерге үй салмаққа белгі қылды.

Алтын білән күмістен салды үйін,
Қорғаны өрт келмеске салды шойын.
Жаһанда оның тек үй неш болмаған,
Падиша қырық күндей қылды тойын.

Безетті гауһар тастан тағы шарбақ,
Һәрқашан оның ішінде ойын болмақ.
Һәр түрлі гүлдері бар бейішке ұқсас,
Бір шеті дәрет үшін салған шарбақ.

270 Фердауси деп қойған оның атын,
Алтын, күміс, гауһардан қылды затын.
Ұжмақтың бақшасына бекзас екен,
Жалғанда айтып болмас неш сипатын.

Күлшатқа мекен қылды сонда мұны,
Жамағат, құлақ салып тыңда мұны.
Күлшат кірді үйіне қырық қызбенен,
Жолдастыққа қойыпты уағданы.

Кырық қызбен Күлшат жүрді ойнап-күліп,
Өзіне дәл алпыс қыз жолдас қылып.
Күндерде бір күн қызға Күлшат жауап айтты,
280 «Келелік бақша барып сейіл құрып».

Атлас лабас киіпті, хале тонын,
Шығыпты айға теңеп жарық жүзін.
Бұралып тал шыбықтай Күлшат сұлу,
Бәрінен сол қыздардың бойы ұзын.

Киіскен алтын, жауһар білезігін,
Күлшаттан есітерміз сөз нәзігін.
Жаһанда ондай сұлу жан көрмессіз,
Шығады жарқыратып алтын жүзін.

Ішіне Фердаус бақша келді дейді,
290 Баршасы ойнап сонда жүрді дейді.
Жүздері толық айдай жарқыраған,
Жігіттер бір топ көркем енді келді.

Ішінде бір жігіт бар шырын сөзді,
Он бестегі туған айдай жүзі нұрлы.
Құдайым ондай асыл жанды жаратпаған,
Жарасқан һәрбір түрлі ақыл ойлы.

Күлшат қыз бұл жігітке ғашық болды,
Есі ауып сол арада биһұш болды.
Құданың күдіретіне шара бар ма,
300 Аздан соң есін жиып ақыл кірді.

Күлшаттың бір жолдасы қасында бар,
Қожа сарай есімді ол адамлар.
Есі кіріп сөйлескен Күлшат оған:
— Кім болды бұл жерлерде, әй, ағалар.

Ай жүзді жігіттер кімдер бұлар,
Бәрі бірдей жас жігіт қайда барар?
Жаңа жерлік жігіт екен және олар,
Патша ма, баласы ма, қайда тұрар?

310 Ішінде бір жігіт бар түрі бөлек,
Жүздері қараңғы үйді қылып жарық.
Кім екен сол жігіттің есімі, заты,
Кім екенін, әй, қожа, кел анық біліп.

Қожа сарай бұл сөзін қабыл алды,
Қасына жігіттердің жетіп келді.
Падиша жүзі жарық жігіт екен,
Алдына тағзым білән сәлем берді.

320 Сәлемін ол ақсақал қабыл алды,
Сонда ақсақал бұларға сөйленеді:
— Барасыз, әй, жігіттер, қайсы жерге,
Келесіз қайдан шығып, қайсы жаққа?

Ұқсайды падишаға айдай көркін,
Белгісіз бізге тағы не жерліксің?
Нағылып бұ сапарда сіздер жүрсіз,
Болар ма мүмкін болса атыңыз кім?

Сонда жігіт сөйлейді сөзін айтып:
— Шаһарым тұрған менің Бағдат, — деп.
Саудаменен жүр едік бұл сапарда,
Атын тағы білдірді Шеризат деп.

330 Өзім жетім, әкем жоқ, сері емеспін,
Бай дәулетті елімдемін, төре емеспін.
Әлім жоқ, Құдай деген бейшарамын,
Тобынан асып жүрген ер емеспін.

Сұралық енді сізден біздер жауап,
Сауалға жауап берсең болар сауап.
Сіздер де кім боласыз, не жерліксіз,
Не себепті бұл жерде қылдың сауық?

Сонда қожа сөйлейді: — Шеризатым,
Қызы еді сейіл құрған Фарұхзаттың.
Есімі оның Күлшатхан, жұрттан асқан,
340 Көрдiң бе әне тұрған үй сипатын.

Үйiнiң түрi мәнзар-ау, алтын-күмiс,
Шойыннан қорғандары бәрi тегiс.
Көрген жан iшiнен шыға алмайды,
Ғаламнан асып тұрған есiмi Фердаус.

Сондай бар оңдылығы бағы Ирам,
Көрген жан таңға қалып болар қайран.
Бұларды есiткен соң батыр Шеризат,
О дағы Күлшат қызға ғашық болған.

Күлшаттың сарайына бұлар келдi,
350 Жолығып екi ғашық ойнап-күлдi.
Қасында жолдастары қайтып кеттi,
Бiрiгiп Шеризатпенен Күлшат тұрды.

Дүнияның мiне осындай жалғаны бар,
Өзгенiң бiр Құдайдан арманы бар.
Iшiнде үй шарбақтың төре болған,
Қасында Күлшатжанның бағбаны бар.

О дағы Күлшат қызға ғашық болған,
Сарғайып зағыпырандай жүзi солған.
О дағы Күлшат қызбен бiрге жүрiп,
360 Бұл iстiң мазмұнына қайран болған.

Сөйттi де Күлшат қызға қаһар қылды,
Шеризатқа қосылғанын анық бiлдi.
Бейшараға бiр iстi қылайын деп,
Келдi де падишаға арыз қылды.

— Қызыңның үйiнде бар бiр адамзат,
Бiлмеймiн кiм екенiн, аты Шеризат.
Қатысып күндiз-түнi бiр жатады,
Ашына болып кеттi бек қабағат.

Патша есітіп бұларға ашуланды,
370 Қайғыдан жүректері от боп жанды.
Бар еді Алмас, Қоймас екі алып,
«Келсін» деп баршасына хабар салды.

Келеді Алмас, Қоймас қаһарланып,
Төрт көзі сегіз болып оттай жанып.
Қасына тағы жүз батыр берді,
— Кел, — деді, — Шеризатты ұстап алып.

Жазасын өзім берем келгеннен соң,
Кім екен оның затын білгеннен соң.
Не жұмыспен бұлар мұнда келген екен,
380 Сипатын анық білем көргеннен соң.

Келеді Алмас, Қоймас күркіресіп,
Үйіне кіре алмайды есік ашып.
Түбінде алтын қақпа тұрды дағы,
Шақырды «кісі бар ма?» деп айғайласып.

Шығады сөйлескелі сонда бір қыз,
Жүрегі қорыққаннан болады мұз.
Сипатын Алмас, Қоймас көргеннен соң,
Дірілдеп айта алмайды бір ауыз сөз.

Бұл қызға Алмас, Қоймас айғайлайды,
390 Айғайын қаһарланған һеш қоймайды.
— Патша «алып кел» деп бұйрық қылды,
Шеризатты жылдам мұнда шығар, — дейді.

Күлшатқа байғұс бала жетіп келді,
Болғанын мұндай халдің айтып келді.
Алыптан Алмас, Қоймас қауіптеніп,
Қыз Күлшат Шеризатқа сөйлейді енді.

— Атам сізден хабардар болған екен,
Хабарды бағбаннан алған екен.
Сіз сонда тасаланып отыра тұр,
400 Атама мен бармасам болмайды екен.

Зираки бір зияны тиер сізге,
Сіз мұнда жоқ боларсыз, ойбай, бізге.
Атама өзім барып жалынамын,
Салыңыз бұл сөздерді зейініңізге.

Сонда Шеризат күледі үшбу сөзге:
— Неге Шеризат атандым осы кезде,
Бұларды баһадүр деп ойламаймын,
Бір қызық көрсетейін бүгін сізге.

410 Қасыма олар менің келе алмайды,
Мені жылдам байлап ала алмайды.
Қуанышым, көзім нұры, көңілім-ай,
Еш қайрат бұлар маған қыла алмайды.

Шеризат найза, қалқан даярлады,
Бір зиян тигізер деп ойламады.
Қыз Күлшат алтын кесе қолға берді,
Шеризат ас ішуге оңтайланды.

420 Шеризат қызға сөйледі: — Әй, перизат,
Қабыл көрсең, алдыңда айтамын дат.
Тамаша қып соғысқа шығар болсаң,
Бір соғыс болғалы тұр бек қабағат.

Көп қызбенен Күлшат шықты айдалаға,
Тамаша қып қарайды марданаға.
Сол кезде Алмас, Қоймас айқайлайды:
— Нағылып шықпайды, — деп, — бұл майданға.

Шеризат жауап бұған неш айтпайды,
Шарабына асықпай-ақ тойып алды.
Тұр екен ішкерірек Қоймас батыр,
Алмас та қаһарланып Қоймасқа айтты:

430 — Нағып тұрсың ішкері, Қоймас, барсаң,
Шеризаттың қол-аяғын байлап алсаң.
Өзің алып қарасың бір кісіге,
Күркіреп көктей оған қаһар қылсаң.

Сонда Қоймас Шеризатқа жетіп барды,
Шеризат бала қолына қылыш алды.
Екеуі бірін-бірі салғанында,
Қоймастың тау денесі қақ жарылды.

440 Құдайым қуат берген Шеризат ерге,
Көп қыздар тамаша қып мұны көрді.
Қоймасты екі пара қылды дағы,
Шығады әсемдетіп майдан жерге.

Шеризат шықты Алмасқа қаһарланып,
Алмас бұған келеді һайбаттанып.
Қаруларын тастасып бұлар жерге,
Бір-бірін көтерісті белден алып.

Бірін-бірі белдесіп жыға алмады,
Күрес тастап қаруларын қолға алды.
Алмас Шеризатты шапқанында,
«Иә, Алла» деп басына қалқан салды.

450 Басына «иә, Алла» деп қалқан салды,
Құдайым сақтап мұны аман қалды.
Қаһарланып ер Шеризат салғанында,
Алмасты қақ басынан екі бөлді.

Шаттанып Күлшат бұған қарап тұрды,
Шеризаттың қайратына таңға қалды.
Аш бөрі қойға кірсе қандай қылар,
Әскерін Фарұхзаттың сондай қырды.

460 Әскерін бәрін қырып үйге қайтты,
Шаттанып арғымағын бек ойнатты.
Көңілі Шеризат ердің ашылсын деп,
Ғазалды бұ йазылмыш қыздар айтты.

— Бұ жаһан ғаламда сендей әділ сұлтан болмағай,
Сүнмаған бексің һәр кез мұсылман болмағай.
Жеті ықылым үстінде патша көп болар,
Болғушы бөрі де жер жүзінде хан болмағай.